

ASPECTE ALE DIALOGULUI CA FORMĂ DE COMUNICARE ORALĂ

Iulia Mihaela TĂMAȘ

Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca
Facultatea de Litere, Baia Mare

Aspects of the Dialogue as a Form of Spoken Communication

Abstract: This article approaches the defining aspects of oral speech, the manner in which the syntax of the dialogue becomes a mixed syntax, the latter being determined by the place, position and elements within both the linguistic context and within the situational or social-historical context. We also target certain aspects of the conversation viewed as a form of dialogue in dialectal surveys. The statement of oral speech is often fragmented, elliptical or beyond proper analysis, consisting in nouns, adverbs, interjections, random constructions having varied discourse effects. The communication between the interviewer and the local community member is a stimulated one. The text created by the interviewee sounds like a targeted monologue. In dialectal surveys, the conversation becomes similar to the structure of dyadic conversation, an important role being played by the factual elements whose purpose is to actually trigger, lengthen, as well as to interrupt communication.

Key words: *orality (the quality of being spoken), spoken language, fragmented character, dialogue, mixed syntax, dialectal text.*

0. În rândurile care urmează ne propunem să urmărim aspectele relevante ale discursului oral, maniera în care sintaxa dialogului devine o sintaxă mixtă, aceasta fiind determinată de locul, poziția, elementele din contextul lingvistic, dar și din cel situațional sau social-istoric. De asemenea, vizăm și aspecte ale conversației ca formă de dialog în anchetele dialectale.

1. Trăsături ale oralității discursive

Oralitatea este asociată, în mod fals cu abaterea de la normă și, deci, cu nongramaticalitatea. Dar, în realitate, oralul are propriile sale norme determinate de structura contextului situațional, de exemplu concomitența emiterii și a receptării, respectiv coprezența interlocutorilor. Dacă în comunicarea scrisă ezitățile, reluările, rectificările sunt considerate adeseori

inacceptabile și/ sau negramaticale, în comunicarea orală acestea sunt perfect justificate, exprimând un comportament cooperativ și strategic (Ionescu-Ruxăndoiu, 1999a: 14).

În *discursul oral* raporturile sintactice se exprimă prin a) construcții situate la limita dintre coordonare și subordonare, b) construcții incomplete, c) construcții redundante (GLR, II, 2005: 860).

Un aspect al oralității se reflectă și în exemplul următor. Dialogul celor trei tineri este bruiat de prezența neprevăzută a unei ciocănitore care distrage atenția lui B și C, lăsând în *suspans* conversația, B neoferindu-i lui A detaliile cerute, referitor la ce a mâncat la turci. Răbdarea lui A este pusă la încercare, fapt deductibil din replica *hai măi↓ las-o-n colo de ciocănitore*, în ciuda efortului făcut de B de *a media* discuția prin atenuarea *stai că se uită la ciocănitore*; B revine, rectificând „abaterea” prin răspunsul așteptat de A.

(1) C: *erau mai ieftine astă-vară astea. CE-i aia. uite o ciocănitore. uite↓ o vezi?*

B: *tucutucutucu. Da. hai mută-te-n față.*

C: *era prea multă liniște aici.*

((C și B vorbesc despre ciocănitore, dar nu se aude))

A: *și v-au asigurat trei mese pe zi sau asta era:*

C: *stai că se uită la ciocănitore*

A: *hai măi↓ las-o-n colo de ciocănitore*

B: *nu. nu ne-au asigurat trei mese pe zi≠ a fost micu dejun inclus în prețu cazării↓ care era/ bed end brekfăst/↓ (IVLRA: 73).*

În cele ce urmează redăm aspectele pe care Ionescu-Ruxăndoiu (1999a: 17-19) le consideră relevante pentru comunicarea orală: a) expresia lingvistică în toate producțiile (de la cele folclorice sau ale literaturii orale, până la conversațiile curente) este determinată la toate nivelurile structurale de tiparele mnemotehnice care formează însăși substanța gândirii, b) dacă în scris structurile sunt pertinente pentru domeniul sintaxei, în comunicarea orală sunt pertinente pentru domeniul pragmaticii. Structurile orale sunt bazate în principal pe *adăugare*, raporturile sintactice bazându-se mai mult pe coordonare. c) Structurile orale se remarcă prin redundanță în raport cu cele scrise, iar membrii unei serii paradigmatică coexistă în succesiune:

(2) *care purtăm [k] puartă numai o singură domnișoară* (TDM II, 554/27-551/1; *le-am pie[k] le phierdusem* (TDM II, 291/10).

Un *text oral transcris* apare ca fiind prea lung, dar și ca insuficient. Ceea ce-l „lungeste” sunt modificările, corectările, repetițiile, elementele de umplutură, comentariile, explicațiile, glosele, incizele, toate acestea relevând tendința de concretizare a mesajului, specifică discursului oral, în timp ce elipsele, parataxa, enunțurile neîncheiate sunt compensate prin mijloacele nonverbale. În discursul oral, activitatea verbală, în mare parte, nu are drept scop transmiterea de informații, ci semnalarea relațiilor de

comuniune între parteneri, respectiv de comuniune fatică. d) Comunicarea orală este, prin excelență, situațională, în timp ce în discursul scris singurul context este cel verbal; de aceea elementele deictice au o relevanță esențială. e) Comunicarea orală este empatică și participativă, mărcile „emoționale” fiind caracteristice enunțurilor orale. f) Mijloacele de expresie au un caracter mixt în comunicarea orală: acestea fiind verbale, nonverbale și paralingvistice (Ionescu-Ruxăndoiu, 1999a: 17-19).

Enunțul *discursului oral* este fără ramificații, frecvente fiind enunțurile eliptice, neanalizabile, reprezentate prin substantive, adverbe, interjecții (*Gura!, Liniște!, Nu, Da, Mhm*), construcții incidente utilizate cu efecte discursive variate, de exemplu cu funcție de intensificare sau atenuare a informațiilor relatate de locutor, favorizarea unor structuri neliterare de organizare a discursului, cum este omiterea prepoziției *pe* sau modificarea poziției adverbilor (*mai, cam, prea, și tot*) prin așezarea lor înaintea formelor verbale compuse (ex: *Nu mai mi-e foame!*) (cf. GLR, II, 2005: 862).

În româna familiară, predomină reproducerea vorbirii în stil direct, „mai comodă în codare și mai utilă vorbitorului”, textele conservând indicii informaționali ai oralității, specifici comunității lingvistice, ca de exemplu: formule de adresare specifice, interjecții, mărci specifice, expresii cu funcție de reliefare, intensificare, construcții dubitative, expresii de iterare, expresii ale eșecului, exclamații. Dimpotrivă, când e predominantă funcția de economie în comunicare, reproducerea vorbirii locutorului absent se realizează selectiv și rezumativ: sunt redată în rezumat, prin parafrază, clișee verbale de tipul: *așa așa, c-o fi c-o păți, cutare, nu știu ce*, „citarea” textuală fiind omisă (GLR, II, 2005: 863).

Caracterul fragmentar al limbii vorbite este determinat de apariția unor cuvinte sau enunțuri neîncheiate, excluzând cazurile de „tăiere a vorbei” prin intervenția intempestivă a alocutorului (heteroîntreruperi), majoritatea enunțurilor neîncheiate de locutor fiind autoîntreruperi determinate de caracterul neplanificat al mesajului oral (Dascălu-Jinga, Ștefănescu, 2009: 192). Autoarele citate consideră că „enunțurile lăsate în mod deliberat neîncheiate” de către locutor sunt elipse și că sunt posibile „datorită recuperării sensului din contextul comunicativ” (ibidem). În cadrul interacțiunii *față în față* enunțurile neîncheiate deliberat se bazează pe trăsătura fundamentală a conversației spontane, respectiv pe coprezența locutorului și alocutorului/ alocutorilor. Această coprezență permite folosirea strategiilor de politețe, a mărcilor fatice (de ex. *auzi?, știi?, nu?, înțelegi?*), a semnalelor de feedback din partea alocutorului, precum și posibilitatea referirii la un fond comun de cunoștințe, care favorizează elipsa și caracterul implicit al discursului (Dascălu-Jinga, Ștefănescu, 2009: 195).

2. Sintaxa dialogului, o sintaxă mixtă

Una dintre cele mai frecvente forme ale comunicării orale este *dialogul*. Regulile pe care se bazează acesta sunt: forma structurată, regula adaptării la partener și la contextul comun cunoscut, urmărirea temei propuse pentru discuție, nesuprapunerea replicilor și înlănțuirea lor formală. Dialogul implică anumite procese, respectiv intenția de a comunica cu partenerul, flexibilitatea necesară adaptării la partener, capacitatea de inhibare a replicii personale, stăpânirea afectivității, reactivitatea alertă. Una dintre particularitățile dialogului este vorbirea alternată și înlănțuită (Slama-Cazacu, 1982a: 218). Focalizarea din punct de vedere al sensului face ca replicile să fie cât mai legate sintactic. Elementele comunicării nonverbale au rol de *completare* și *întărire*, și nu neapărat funcție de furnizare a informației, în locul elementului verbal care lipsește, receptarea în dialogul oral făcându-se atât prin canalul auditiv, cât și cel vizual (Slama-Cazacu, 1982a: 222).

Slama-Cazacu identifică sintaxa dialogului cu *sintaxa mixtă*. Cercetătoarea spune că în dialogul verbal, respectiv în situațiile în care se cere rapiditate în comunicare, economie de mijloace de exprimare, atunci când partenerii se cunosc foarte bine și au cunoștințe despre situațiile la care se referă, sau în dialogurile în care vorbitorii sunt copii, apelul la contextul verbal, la cel situațional, precum și la datele implicite este inevitabil. Referirea contextuală permite stabilirea legăturilor sintactice între replicile eliptice care în secvența dialogată devin enunțuri complete prin utilizarea anaforicelor sau prin legături directe (Slama-Cazacu, 1982a: 224).

Urmărirea unei teme comune (focalizarea), denotă acceptarea dialogului și a existenței sintaxei dialogate. Sintaxa dialogată nu se poate realiza fără o încadrare în strategia „sintaxei contextuale.”¹

Faptul că elementele verbale sunt înlocuite prin elementele nonverbale reflectă adaptarea emițătorului și receptorului în procesul comunicării, încercând să facă uz de un context comun „respectând regulile unui fin joc de economie/ redundanță a expresiei în acest context comun” și care creează sintaxa dialogată și de interpretare contextuală a expresiei (Slama-Cazacu, 1982a: 211). Pentru a reconstrui sensul mesajelor implicite, receptorul e obligat să relaționeze textul verbalizat cu textele implicite, verbalizabile pe baza competenței discursive și situaționale ce caracterizează locutorii (cf. Măgureanu, 1985: 14).

¹ În *sintaxa contextuală*, locul, poziția, elementele din contextul lingvistic, cel situațional și cel social-istoric au un rol important (Slama-Cazacu, 1982b: 314).

Situațiile contextuale comune permit o referință mai mult sau mai puțin implicită la date cunoscute, fapt care permite exprimarea succintă și condiții propice economiei lingvistice (vezi Slama-Cazacu, 1962: 18).

Dialogul-text, concept utilizat de Guțu-Romalo², este definit ca fiind „o creație a interacțiunii verbale orale și spontane” care face legătura între lingvistică și pragmatică, motiv pentru care existența decalajelor dintre organizarea dialogală și structura enunțiativă a intervențiilor implică două nivele de abordare: în funcție de organizarea schimbului verbal constituit din lanțurile de replici, dar și din perspectiva organizării sintactice, a structurării enunțurilor.

Textul dialogal reprezintă o structură enunțiativă complexă datorită „emitentului multiplu” și al faptului că vorbitorii schimbă obligatoriu rolurile pe parcursul comunicării (Guțu-Romalo, 2013: 767). Mesajul se configurează prin amalgamul informațiilor evenimentiale, cu semnificațiile referențiale, pragmatice și lingvistice.

Replicile dialogului, forme lingvistice puternic referențializate, depind semantic și sintactic de intervențiile care o precedă sau o urmează nemijlocit, dar și de intervenții mai îndepărtate. Segmentarea lanțului dialogal nu afectează, prin intercalarea unor replici incongruente sau digresiuni, legăturile semantice și sintactice. Discontinuitățile pot fi provocate și de factori externi cum sunt: apelul telefonic sau zgomotele (ibidem).

Grupate adeseori tematic în substructuri, replicile³ sunt corelabile din punct de vedere informativ, și deci semantic, iar relaționarea sintactică se bazează pe congruența informativă a acestora.

² Conceptul *dialogul-text* este întâlnit în articolul „În problema „Sintaxei dialogale”, apărut în vol. *Periplu lingvistic. Studii și reflecții* (2013: 765).

³ Guțu-Romalo clasifică replicile în replici *informative/ semnificante* și *replici fatice*. Devierile semantice și sintactice sunt cauzate de *replicile informative/ semnificante*, respectiv cele care contribuie la configurarea substanței informative a mesajului. Replicile fatice exprimă interesul locutorului pentru informația receptată și dorința continuării interacțiunii verbale. Replicile pot fi *structurate* sau *nestructurate*, respectiv autonome sau încadrate într-o structură enunțiativă superioară și depind, în privința organizării sintactice, de conținutul informativ. Replicile *fatice* sunt reprezentate de entități verbale neanalizabile, dar și prin mijloace nonverbale, sonore sau gestuale. Replicile *fatice structurate* sunt alcătuite dintr-un număr mic de cuvinte asociate unui grup sintactic minimal. Replicile *semnificante* sunt cele prin care interlocutorii se implică în progresia informativ semantică a textului dialogal și sunt reprezentate prin secvențe verbale structurate sintactic: replica poate fi reprezentată printr-o unitate sintactică de sine stătătoare (structurată sau nestructurată) sau poate fi integrată într-o unitate enunțiativă superioară. *Replica nonfatică structurată* se organizează frecvent prin asocierea unor unități enunțiativă disjuncte, divergent orientate: cea dintâi, entitate sintactic autonomă, se înscrie în succesiunea dialogală ca reacție la intervenția precedentă a interlocutorului, iar următoarea marchează revenirea la tema angajată anterior și întreruptă de interlocutor (Guțu-Romalo, 2013: 767-770).

Ca organizare sintactică, replica poate fi reprezentată printr-o unitate enunțiativă de sine stătătoare sau poate participa (ca parte constitutivă) în articularea unei structuri sintactice superioare: mai multe replici/ părți de replică – pot fi asociate alcătuind o unitate sintactică de extindere și complexitate variabilă. Prin statutul său specific de unitate a dialogului, replica poate reuni în componența sa segmente sintactic disjuncte, eventual și pragmatic divergente. Când sunt alcătuite din enunțuri neanalizabile din punct de vedere sintactic, replicile se reduc la un component reprezentat lingvistic prin adverbe funcționând propozițional: *Da, Nu, Firește, Desigur* (Guțu-Romalo, 2013: 769).

Segmentarea structurii enunțiative poate fi provocată de intervențiile interlocutorului, de accidente în discursul propriu: fracturări care derivă din abandonarea tiparului angajat sau de ramificări discursive cu caracter de reflecție sau comentate (Guțu-Romalo, 2013: 770). Interferența se realizează fără consecințe sintactice când inserarea în intervenția/ discursul partenerului se realizează respectând tiparul sintactic angajat de discursul acestuia: replica inserată (sau suprapusă) dezvoltă structura enunțiativă de bază prin adăugarea unor componenți (ibidem).

„Discrepanțele” dintre limitele replicii și „delimitările sintactice” ale textului, precum și posibilitatea constituirii unui tipar sintactic unic prin asocierea mai multor replici derivă din particularitatea textului dialogal de a fi „rezultatul unui proces interactiv”, a cărui progresie e marcată pas cu pas de intențiile și reacțiile fiecărui partener (Guțu-Romalo, 2013: 772).

Condiția *emitentului multiplu* are repercursiuni asupra structurării sintactice în articularea ideatică a textului emis prin interferențele și imbricarea intervențiilor succesive. Aceste interferențe pot perturba sintactic și tematic structura textului dialogal (ibidem).

3. Aspecte ale dialogului în textele dialectale

Sabina Teiuș, după o analiză de ansamblu a materialului dialectal, constată că graiurile prezintă diferențieri doar în ceea ce privește realizarea concretă a mesajului (1980: 12).

În ceea ce ne privește, suntem în acord cu Vulpe care înțelege prin texte dialectale orale „acele secvențe de discurs realizate în dialect, organizate în jurul unei teme și adunate – direct în scris sau cu ajutorul unei tehnici oarecare de înregistrare – de către o altă persoană decât cea care le produce” (Vulpe, 2004: 317). Culegerile de texte dialectale orale reprezintă „un material eterogen”, rezultatul organizării materialului conform unor criterii omogene fiind constituirea de clase de texte, definite, fiecare, prin cel puțin o trăsătură distinctivă și opunându-se prin această trăsătură, unei alte clase (Vulpe, 2004: 317).

Culegerile de texte dialectale cuprind, în general, două tipuri de texte: așa-numitele texte „tematice” a căror temă e impusă de cercetător, subiecte ce țin de activitățile curente, tradiții, ceremonii, pregătirea unor produse de bază, aceste subiecte fiind abordate obligatoriu în fiecare localitate pentru a fi comparate și textele „libere” care relatează experiențe personale ale celor intervievați. Aceste texte cuprind în mică măsură dialoguri, marea majoritate a textelor conținând relatări narative sau descriptive furnizate de o singură persoană. În cadrul relatărilor, vorbirea indirectă alternează cu vorbirea directă, această trăsătură fiind specifică povestirii (Ionescu-Ruxăndoiu, 1999b, 21).

Abordând specificul anchetelor dialectale în articolul *Working with dialectal Texts for dialogue analysis*⁴, Liliana-Ionescu Ruxăndoiu evidențiază următoarele aspecte: a) comunicarea dintre cel care intervievează și care este un străin și membrul comunității locale este una provocată; b) această comunicare este supravegheată și ținută sub control de către anchetator/ cercetător, motiv pentru care acesta din urmă este mai degrabă un „verificator” decât un ascultător; c) textul produs de către persoana intervievată are aspectul unui monolog adresat: coprezența cercetătorului reflectându-se la nivel textual, în contextul situației date. Făcând paralela cu textele literare, Ionescu-Ruxăndoiu spune că d) relația interviator-intervievat este paralelă cu relația scriitor-cititor, diferența constând în *coprezența partenerilor* (s.n.-T.I.), respectiv în gradul și natura implicării în narațiunea destinatarului. Un alt aspect demn de luat în considerare este legat de e) relațiile dialogice care, spre deosebire de textele din literatura de specialitate, în textele dialectale sunt adevărate, amintite și conturate în versiunea naratorului. Naratorul încearcă să ofere informații reale, dar din dorința de a impresiona, adeseori inventează, aspect care se vede în forma pe care „povestea” o primește (1999b: 21-27).

În textele libere intervievații renunță să joace rolul unui „personaj” în propria lor poveste, vorbitorii oferă detalii din viața lor trecând la statutul de interlocutori ai cercetătorului, făcând tranziția de la lumea narată la lumea reală⁵. În textele tematice, *mișcările de extindere* sunt exprimate printr-o expresie verbală redundantă, care implică prezența repetărilor frecvente, a tautologiilor. Formule precum *lasă-mă să îți explic* funcționează pe post de „lubrifianți” ai conversației, iar prin formule ca *așa cum o numim noi, așa numim aici*, intervievații acordă atenție formei, accentuează caracterul local al acesteia și oferă străluciri semantice. Dialogurile din textele dialectale când sunt introduse de povestitor au avantajul că sunt

⁴ Titlul acestui articol, în traducere, este *Lucrul cu texte dialectale pentru analiza dialogului* (1999b: 21-27).

⁵ Astfel de tranziții poartă denumirea de *mișcări de extindere* (*Expanding supportive moves* (engl.))(Ghica, 1998: 46).

autentice, nu sunt generate și controlate de cercetător, nu sunt elaborate cu atenție conform unor norme estetice.

În anchetele dialectale, conversația se apropie de structura conversațiilor diadice, un rol important avându-l elementele fatice care au rol de a) declanșare a comunicării, b) de prelungire (continuare) a comunicării și c) de întrerupere a comunicării (Ghica, 1998: 46).

Printre elementele care declanșează comunicarea se numără interjecții, vocative, forme verbale, combinații și alte structuri. Interjecții ca *mă(i)*, *bă(i)*, *fa*, *fă(i)*, *bre*, *ei*, *hei*, *uite*, *iată*, *iaca*, *no* au rolul de a indica „participarea locuționară de vorbitor la desfășurarea conversației”, o parte dintre aceste interjecții având rolul de a atrage atenția interlocutorului indiferent de poziția lor în enunț.

(1) *Măi, câte clăi ai făcut?* (Ghica, 1998: 48).

(2) *no! Care-z mai de neam, care să țin mai bogaț și care-s mai... păi nu, nu vrieu primi batîr ce fecior o orice fată* (TD-Bas: AJ, p. 369/15; Pl, p. 389/10, 406/ 20) (Farcaș, 2009: 139)⁶.

În Transilvania, interjecția *no* îndeplinește rol fatic, în timp ce interjecția *uite* apare atât ca element care atrage atenția interlocutorului asupra comunicării, dar și contribuie la prelungirea comunicării (Ghica, 1998: 48). Funcția de întrerupere a comunicării e realizată de sintagme ca: *mă rog*, *în sfârșit*, *în fine*, *asta-i* sau de interjecțiile *e!*, *ei!*, *no!*, situate la sfârșitul enunțului. Când enunțul se încheie cu interjecțiile *ei!* *ei!* sau *no!*, elementul fatic are el însuși rol de concluzie, scurtând sau întrerupând comunicarea (Ghica, 1998: 65):

(3) [*Lasă că poate lucrurile astea-s mai valoroase decât ... celelalte.*]

N!, *dac-or vini iară cam pr¹ste*, *no?* (Farcaș, 2011: 157).

Dovada atenției pe care vorbitorul din mediul rural o acordă interlocutorului său se manifestă în tendința de a-l individualiza prin folosirea frecventă a vocativelor, și de a-l implica totodată în actul comunicativ, prin interpelări directe (ex: *mă*, *fă*, *bre*). Bogăția și varietatea elementelor fatice care declanșează comunicarea în vorbirea populară denotă creativitatea locutorilor din acest mediu, dar și dovada seriozității cu care acesta își însușește rolul de locutor, simțindu-se răspunzător de stimularea și menținerea interesului interlocutorului (cf. Ghica, 1998: 65).

(4) *nășă ōfă!* *ō îce/ ōiite ce ēō zîce?/ ōu ști ca t@e ō ști!* *ca mine ō îce/ cāre loc la drum//* (TDM, I: 91).

În vorbirea populară vocativele care exprimă grade de rudenie apar, în general, în alocuțiunile inverse ca și în alocuțiunile inverse metaforice; de

⁶ Ioan-Mircea, Farcaș, *Lexicul subdialectului maramureșean*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2009.

exemplu apelativul *maică* este utilizat de către subiect atunci când se adresează anchetatorului:

(5) *Am scăpa' copilu din brațe, maică, că io am zis c-a căzutu-n puț, știi?* (Ghica, 1998: 53).

Textele dialectale demonstrează faptul că selecția termenilor de adresare se face după criterii bine clasificate în mintea vorbitorului⁷, iar adaptarea la registrul cult este deficitară, un exemplu în acest sens constituindu-l utilizarea în formă sincopată a cuvântului *domnule* prin formele *domle* sau *dom'*. Atunci însă, când acesta apare fără diferențieri de număr și gen se poate vorbi de o golire de sens a termenului:

(6) *Cum trecea câti-un proiectil lua casa foc, domle.* (Ghica, 1998: 54).

În Moldova, dar și în Transilvania, vocativul *tu* este utilizat atunci când apare ca formă obișnuită de adresare către un bărbat sau către o femeie și exprimă nevoia subiectului vorbitor de a atrage în mod deosebit atenția partenerului (Ghica, 1998: 54). Același rol îl are și utilizarea verbelor *știi?/știi?* în poziție inițială, precum și verbele *a înțelege*, *a pricepe* – în poziție finală, în enunț. Preocupat de reușita comunicării, vorbitorul recurge adeseori la reluări din proprie inițiativă (Ghica, 1998: 62).

Prelungirea comunicării poate fi susținută de către locutor prin elemente interogative, precum *da?*, *nu?*, *așa?*, *nu-i așa?* sau de către ascultător, prin semnale verbale precum *m-hm*, *da*, *da-da*, *sigur*, *exact*; *așa*, *cum să nu*, *păi cum* sau gestuale care încurajează vorbitorul să continue comunicarea. De asemenea, și interogativ este o altă metodă de prelungire a comunicării. Prin gesturile de aprobare sau prin semnalele verbale, ascultătorul confirmă recepționarea mesajului, dar și comunică reacția lui față de cele transmise prin mesaj. Acest tip de comunicare se numește „comunicare efectuată de receptor în sensul invers al canalului” (engl. *auditor back-channel communication*) (Ghica, 1998: 63):

(7) *[Nu te-mpungi la degete?]*

Dară că nu mă-mpung... cum să mă-mpung? Îs atéentă și ce am? Optzâci die ai!

Nu-i mult, așa-i?

Dară că nu (Farcaș, 2011: 160).

(8) *[Noa, dacă atunci ai lucrat, amu te hodinești, nu?]*

Da, am avut grijă die patru bătrâni, am crescut trii coconi două cumnatiè, n¹ (Farcaș, 2011: 162)⁸.

⁷ Respectul față de interlocutor, când acesta este o persoană străină de comunitate sau când provine din alt mediu social este, de obicei, marcat prin termeni ca *doamnă*, *domnișoară*, sau prin construcții de tipul *domnule/ domle/ dom'* și nume propriu sau titlu profesional (Ghica, 1998: 54).

⁸ Ioan-Mircea, Farcaș, *Texte dialectale – Maramureș*, Baia Mare, Editura Universității de Nord, 2011.

4. Concluzii:

a) Oralul are propriile sale norme determinate de structura contextului situațional, de exemplu concomitența emiterii și a receptării și coprezența interlocutorilor. În discursul oral raporturile sintactice se exprimă prin construcții situate la limita dintre coordonare și subordonare, adeseori prin adăugare, construcții incomplete și construcții redundante.

b) Comunicarea orală este empatică și participativă, mărcile „emoționale” fiind caracteristice enunțurilor orale. Mijloacele de expresie au un caracter mixt în comunicarea orală: acestea fiind verbale, nonverbale și paralingvistice.

c) În discursul oral, activitatea verbală nu are drept scop transmiterea de informații, ci semnalarea relațiilor de comuniune între parteneri, respectiv de comuniune fatică. Comunicarea orală este, prin excelență, situațională, de aceea elementele deictice au o relevanță esențială.

d) Caracterul fragmentar al limbii vorbite este determinat de apariția unor cuvinte sau enunțuri neîncheiate de locutor, majoritatea acestora fiind autoîntreruperi determinate de caracterul neplanificat al mesajului oral.

e) Enunțul discursului oral este de multe ori eliptic, neanalizabil, reprezentat prin substantive, adverbe, interjecții, construcții incidente utilizate cu efecte discursive variate.

f) Comunicarea dintre cel care interviează și care este un străin și membrul comunității locale este una provocată. Textul produs de către persoana interviată are aspectul unui monolog adresat: coprezența cercetătorului reflectându-se la nivel textual, în contextul situației date.

g) În anchetele dialectale, conversația se apropie de structura conversațiilor diadice, un rol important avându-l elementele fatiche care au rol de declanșare a comunicării, de prelungire (continuare) a comunicării și de întrerupere a comunicării.

BIBLIOGRAFIE

Dascălu-Jinga, Ștefănescu, 2009 - Laurenția, Dascălu-Jinga, Ariadna, Ștefănescu, „Despre caracterul fragmentar al discursului oral” în LR, nr. 2, p. 192-201.

Farcaș, 2009 – Ioan-Mircea, Farcaș, *Lexicul subdialectului maramureșean*, Cluj-Napoca, Editura Dacia.

Farcaș, 2011 – Ioan-Mircea, Farcaș, *Texte dialectale – Maramureș*, Baia Mare, Editura Universității de Nord.

Ghica, 1998 - Georgeta, Ghica, „Elemente fatiche ale comunicării în vorbirea populară” în FD, XVII, p. 39-68.

- GLR, 2005 - Gramatica Limbii Române, București, Editura Academiei Române, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”.
- Guțu Romalo, 2013 - Valeria, Guțu Romalo, *Periplu lingvistic. Studii și reflecții*, Editura Academiei Române, București.
- Ionescu-Ruxăndoiu, 1999a - Liliana, Ionescu-Ruxăndoiu, *Conversația. Structuri și strategii. Sugestii pentru o pragmatică a românei vorbite*, București, Editura ALL EDUCAȚIONAL.
- Ionescu-Ruxăndoiu, 1999b – Liliana, Ionescu-Ruxăndoiu, „Workind with Dialectal Texts for Dialogue Analysis” în AUB.
- Măgureanu, 1985 - Anca, Măgureanu, „Intertextualitate și comunicare” în SCL, XXXVI, nr. 1, p. 10-17.
- Slama-Cazacu, 1962 -Tatiana, Slama-Cazacu, „L'économie et la redondance dans la Communication” în CLTA, I, Éditions De l'Académie, Bucarest, p. 18-25.
- Slama-Cazacu, 1982(a) -Tatiana, Slama-Cazacu, „Structura dialogului: Despre „Sintaxa dialogată”” în SCL, XXXIII, nr.3, p. 211-224.
- Slama-Cazacu, 1982(b) - Tatiana, Slama-Cazacu, „Structura dialogului: Despre „Sintaxa dialogată”” în SCL, XXXIII, nr. 4.
- Teiuș, 1980 - Sabina, Teiuș, *Coordonarea în vorbirea populară românească*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- TDM, I, 1973 –*Texte dialectale Muntenia I*, publicate sub conducerea lui Boris Cazacu, autori Galina Ghiculete, Paul Lăzărescu, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Ruxandra Pană, Magdalena Vulpe.
- Vulpe, 2004 - Magdalena, Vulpe, *Opera lingvistică (I). Dialectal, Popular, Vorbit*, Cluj-Napoca, Editura Clusium.